

Collegiale toetsing

Makkelijker kunnen

wel met mezelf te maken.' Dat was voor mij het moment om moed te verzamelen, zaken aan de orde te stellen, en af te stevenen op duidelijke onderlinge verhoudingen waar ieder zich goed bij kan voelen. De sfeer binnen de samenwerking is nu een stuk beter is geworden.

Door de intervisie werd ik mij er ook van bewust hoe belangrijk het is om mij luis-terend op te stellen: 'Wat heeft het bedrijf mij te vertellen? De bodem? De beesten? De gewassen?' Dat krijg ik terug. Vroeger was ik, denk ik, soms te eenzijdig gericht op het afkrijgen van het werk."

Hoe verhoudt de Mansvelt-methodiek zich tot de intervisie?

Jan: "Intervisie helpt mij in mijn persoonlijke ontwikkeling. Het bedrijf ontwikkelt dan vanzelf mee. De Mansvelt-gesprekken spitsen zich in eerste instantie toe op het bedrijf. Intervisie gaat veel verder. Het runnen van een boerenbedrijf is natuurlijk een economische aangelegenheid. Maar in breder verband bekeken sta je als boer net als alle mensen in een ontwikkelingsstroom. Ook de bedrijfsmatige hobbels en problemen hebben daar mee te maken. Het rare is dat je er vaak alleen niet uitkomt, en andere mensen nodig hebt om bepaalde inzichten te krijgen. Dat heb ik echt ervaren bij de intervisie. Als ik dan mijn situatie weer eens ter tafel had (waar ik aanvankelijk nogal tegenaan kon hikken) ging ik na afloop eigenlijk altijd voldaan naar huis, dankbaar dat we met elkaar alles weer zoveel helderder hadden gekregen."

Als biologisch-dynamisch boer met Demeter-certificering kies je niet voor de gemakkelijke weg. Hoge idealen, strenge normen en nog meer verantwoording afleggen voor wat je zoal doet op je bedrijf. Kosten en extra administratie nog daargelaten. Stichting Demeter wil in de certificering toe naar een cultuuromslag. Van generieke normen naar individuele oplossingen. Van professionele controles naar collegiale toetsing. Hoe ziet dat er uit? *Tekst: Rienk ter Braake, Stichting Demeter*

Huidig systeem

Principes en richtlijnen zijn door Demeter Internationaal uitgewerkt tot gedetailleerde normen. Die voor iedereen gelden. Elk land geeft daarbovenop naar eigen inzicht en mogelijkheden nationale invulling. Zo is wereldwijd vastgelegd hoeveel maximaal bemest mag worden. Nederland vult aan dat minimaal 60 procent biologische, vaste mest moet worden gebruikt. Er zijn immers ook landen waar geen biologische mest verkrijgbaar is. Daar geldt dan een andere regel.

De professionele controleur checkt of aan alle minimale eisen is voldaan en legt vast wat niet voldoet. De Demeter Licentie Commissie legt maatregelen op bij alle overtredingen. Altijd achteraf en bestraft

dus wat mis is gegaan. Voor iedereen gelijk, ongeacht specifieke bedrijfssituaties.

Boeren die verder gaan dan wat minimaal verplicht is krijgen in het gunstigste geval een schouderklopje. Goed gedaan jochiel! Maar het telt niet mee voor je rapportcijfer.

Jan Diek van Mansvelt

Toen Jan Diek van Mansvelt voorzitter was van de BD-Vereniging, destijds nog één met Stichting Demeter, gaf hij aan dat het anders moest. Certificering moest gericht zijn op ontwikkeling en stimuleren wat wel goed gaat, met keuzevakken en de mogelijkheid om onvoldoendes te compenseren. Jan Diek kwam dan ook uit het onderwijs (Universiteit Wageningen). De Demeter Voorwaarden Commissie heeft

we het niet maken, wel leuker!

lange tijd gezegd dat het leuke ideeën zijn, maar dat er eerst een heldere structuur in de certificering moest worden aangebracht. Daarvoor werd in 2002 het fundament gelegd. De eerste stappen werden gezet om op een andere manier te gaan werken onder de naam 'Mansveltscore'.

Dit jaar wordt de naam van het systeem aangepast. Gewoon waarvoor het staat: Collegiale Toetsing.

De opbouw van het nieuwe systeem

Sowieso gecertificeerd biologisch

Met biologisch-dynamisch valt een boer onder de wettelijke regeling voor biologische landbouw. Iedere Demeter-boer is dan ook gecertificeerd biologisch.

Harde Demeter-normen

Bovenop de biologische certificering gelden een klein aantal duidelijke Demeter-normen. Eenvoudig en goed controleerbaar. Een stuk of zeven punten. Koeien met hoorns bijvoorbeeld, of gebruik van vaste, vercomposteerde mest. Het geheel past op een A-viertje en geeft iedereen duidelijkheid. De boer weet waar hij aan toe is en de klant weet waar Demeter voor staat. De professionele controleur neemt in tien minuten de Demeter-checklist door.

Zelf-audit

De boeren vullen het Scoreformulier Collegiale Toetsing in. Vroeger heette dat de Mansveltscore. Daar hebben de boeren al ervaring mee. Het formulier is sinds 2004 verder uitgewerkt en op punten verbeterd. Op basis van de principes van de biologisch-dynamische landbouw komen Bodemkwaliteit, Levenskwaliteit, Ecologische kwaliteit en Sociale kwaliteit aan de orde. Je denkt na over bijvoorbeeld composterings- of levenskwaliteit. Hoe staat mijn bedrijf er voor? Wat loopt goed en waar kan meer aandacht naartoe? Sommige boeren lopen het formulier in tien minuten door en klaar is Kees. Anderen leggen het na een uur opzij. En pakken het later weer eens op. Of denken er nog wat over na tijdens het instrooien van de koeien of het eggen. Het kan ook juist

een aanleiding zijn voor een gesprek met partners, met klanten of medewerkers. Horen hoe anderen er naar kijken en dat meenemen voor jezelf.

Collegiale toetsing

In 2009 hebben we ervaring opgedaan met het bespreken van het Scoreformulier Collegiale Toetsing in een groep. Daarbij waren de boer(in), twee collega's en een coach van de BD-beroepsontwikkeling als gespreksleider aanwezig. De ervaringen zijn inspirerend. Inspirerend voor Stichting Demeter om door te gaan op deze weg. Ook inspirerend voor de coaches. En nog belangrijker: inspirerend voor de boeren die hebben meegedaan. Want daar gaat het uiteindelijk om. Reacties van collega's, met soms compleet andere bedrijven, maar wel dezelfde of vergelijkbare idealen. Een controleur bepaalt goed of niet goed. Bij collegiale toetsing leg je verschillende oplossingen en situaties naast elkaar. Juist van gelijkwaardige collega's. En op basis daarvan bepaal je zelf verbeterpunten. Wat pak ik dit jaar aan? En dat zijn soms verrassend andere zaken dan de afwijkingen vanuit de controles. Bijvoorbeeld dat elke week een aanhanger vol met troep wordt afgevoerd. Dat werknemers in de kantine biologische koffie krijgen. Of dat de medevenoot een preparatencursus gaat doen. Soms in eerste instantie zaken die niet eens

Demeter kastomaten

specifiek met bd-landbouw van doen hebben. Maar hoe kun je serieus aan levenskracht op je bedrijf werken als overall rommel rondslinger? Of hoe geloofwaardig ben je als je bd-producten teelt en je schenkt gangbare koffie aan je medewerkers? Wellicht nog belangrijker is dat het persoonlijke keuzes zijn. Dat je als boer, mede op basis van reacties van je collega's, zelf bepaalt wat prioriteit heeft.

Certificering

Dit jaar heeft de Demeter Licentie Commissie voor het eerst de rapportages van deze groeps gesprekken over Collegiale Toetsing gesprekken beoordeeld. En ook dat is even wennen. Als verboden drijf-mest wordt gebruikt kun je een boete opleggen. Maar kun je ook een certificaat toekennen op basis van de toezegging dat een boer biologische koffie gaat serveren in de kantine? Ja, dat kan. Maar het is wel anders. En het vraagt een andere afweging. In de gespreksrapportage dienen duidelijke verbeterpunten te zijn opgenomen. De collega-boeren hebben besproken welke dat zijn. De commissie bewaakt of ze worden uitgevoerd.

En zo verbetert elk Demeter-bedrijf zich. Stapje voor stapje. De Demeter-certificering wordt op deze manier zeker niet gemakkelijker. Het betekent zelfs drie keer een gesprek van al gauw drie uur. Twee keer bij een collega en één keer op het eigen bedrijf. Reistijd nog daargelaten. Tegenover een Demeter-controle van hooguit twintig minuten door de controleur. Maar het wordt wel leuker!

In DP 2-2009 schreef Rienk ter Braake het artikel 'Hoe intensief kan Demeter zijn?' over de overwegingen van de Demeter Voorwaarden Commissie en de Demeter Licentie Commissie om glastuinbouwbedrijf Poldervaart te certificeren. Rienk sloot af met de vraag: 'Bent u het hiermee eens?' **Kalle Heessen** reageerde. Op verzoek van de redactie heeft hij zijn reactie in een column verwerkt.

Demeter kastomaten? Mijn buurman was met het hele idee snel klaar: 'Let op mijn woorden,' mopperde hij gelijk, 'de volgende stap is Demeter kistkalveren, mét hoorns, dat wel. En round-up aangelengd met preparaten zie ik ook nog wel komen.'

Ik kan me zijn gevoel wel voorstellen. Demeter kastomaten.... Hoeveel etherkrachten komen er door dat glas? Hoeveel vruchtwisselingen kun je, rendabel, toepassen? Tomaat, paprika, komkommer? Dan heb je het wel gehad denk ik. Kas-kolen zijn nou niet echt rendabel.

Ach, mijn buurman overdrijft en ik ook, want eigenlijk snap ik boer André Poldervaart best dat hij de licentie aanvraagt. Ik twijfel alleen of je het, als licentiecommissie, moet willen. Natuurlijk moet je ook kijken naar de economische kant, en natuurlijk moeten de boeren op dit moment alle zeilen bijzetten om te overleven. Maar toch, als je oprecht gelooft dat een plantje niet alleen gevoed wordt door nitraat, fosfaat en kalium, maar ook door de krachten van de Ether, door de wind door zijn blaadjes, door de eerste zonnestralen als het plantje net zijn kopje boven de grond steekt en door de hommels en bijen die in een grote dans met de hele natuur zorgen voor het tot wasdom komen van een plant. Als je dát gelooft, hoe kun je dan zeggen dat een kastomaat het zelfde kwaliteitsstickertje kan krijgen als een volvelds groente?

En, om het economisch te bezien, wie dien je er mee? Als de consument, die echt gelooft in de kracht van de complete natuur, zo'n tomaat ziet liggen en zich realiseert hoe die geteeld is, blijft de tomaat in het schap liggen. Dát is denk ik niet waarvoor die consument Demeter producten koopt. Bovendien gaat die tomaat wel erg veel op een EKO-tomaat lijken, en die is waarschijnlijk nog goedkoper ook. En als die consument de tomaat wel koopt, en zich pas twee jaar later realiseert hoe die gegroeid is, (bijvoorbeeld door een artikel in een sensatie zoekend dagblad), dan kun je het als 'merk' Demeter helemaal schudden.

Het is tegenwoordig bijna vloeken, maar ik vind dat niet *alles* moet kunnen. 'Demeter' en 'kas' gaan gewoon niet samen. Dat is nou eenmaal zo. Dikke pech, jammer. Als er al een consument is die graag Demeter kastomaten wil, dan heeft die gewoon pech. Demeter moet vasthouden aan haar principes, Demeter moet echt blijven. Anders is het merk over tien jaar niets meer waard en is het net zo hol als een bijenkorf zonder volk. De geur hangt er nog, maar de ziel is eruit.